O SCRISOARE DIN 1679 A MITROPOLITULUI DOSOFTEIU

DE

I. BOGDAN

Membru al Academiei Române.

Ședința dela 16 Decemvrie 1911.

Se știà de mult că mitropolitul Dosofteiu al Moldovei s'a folosit, pentru tipăriturile ce le-a făcut la Iași între anii 1681—1683 în tipografia mitropoliei, și de material tipografic trimes în dar de patriarhul din Moscva Ioachim. Aceasta o mărturisește însuș mitropolitul în titlul «Vieții și petrecerii Sfinților», ce a început să apară la 1682, și al «Parimiilor preste an» dela 1683, spunând că întâia din aceste cărți s'a tipărit «în tiparnița sfintei mitropolii în Iași, la care tiparniță ne-au agiutorit dela Mosc Sfinția Sa părintele nostru patriarhul Ioachim», iar a doua «în tiparnița țării ce ne-au dăruit Sfinția Sa părintele nostru fericit Ioachim, patriarhul de slăvita patrierșie a Moscului, milostivul Dumnedzău să-l blagoslovască» (1).

Intr'o altă carte, anterioară acestor două, în «Molitvenicul» dela 1681, Dosofteiu ne spune și cine a adus acel material tipografic din Moscva: l-a adus un cunoscut agent politic al lui Duca Vodă pe lângă curtea rusească, Ionașco Bilevici (Bielevici, Bielavici), care în documentele anului 1679 e numit «căpitan» și «polcovnic», iar mai târziu ajunge stolnic (2).

---

(1) I. Bianu și N. Hodoș, *Bibliografia românească veche*, I, p. 240 și 263.

(2) *Căpitan* e numit în dosarele dela 1679 ale vechiului Minister de Externe rusesc, așà zisul «posolskij prikaz» (cartoanele 7 și 8 din «Raporturile Rusiei cu Moldova»); *polcovnic* e numit în creditiva dela 1 Sept. 1679, dată lui de Duca pe râul Ichil din Ucraina (Arhivele Ministerului de Externe din Moscva, cartonul cu «Documente moldovenești și muntenești», No. 44 și 45) și în instrucțiunile ce i s'au dat cu această ocazie, scrise în limba română (Raporturile cu Moldova, cartonul 8); *stolnic* e numit la 1690, sub Constantin Cantemir, cu ocazia unei solii trimese de acesta în Rusia *(ibid.*, dosarul 1/20 л.No. 3, f. 22—22 v.: книги посолскаго приказа).

«Ionașco Bilevici ce-au pus nevoință
De-au adus tipare de Mosc cu priință;
Dea-i Dumnezeu s'aibă într'a vieții carte
Să se scrie 'n rândul cu sfinții în parte.
Amin» (1).

Molitvenicul acesta, cum se vede din titlul lui, erà tipărit gata la 22 Maiu 1681 (2). «Tiparele» au trebuit să fie aduse deci dela Moscva măcar câtevà luni sau vreun an mai înainte de această dată. Sub «tipare» aș fi aplicat să înțeleg «matrițe», pentru cari în Moldova nu se găsiau meșteri cari să le poată tăià în aramă sau în oțel, pe când după matrițele aduse gata erà ușor să se toarne literele din plumb sau dintr'un aliaj de plumb. Mitropolitul Dosofteiu încercase, pentru liturghia românească dela 1679, să-și facă matrițe cu un meșter din țară, cu Stancul faurul (3), dar n'a izbutit: literile acestei tipărituri sunt cele mai urîte din câte cunoaștem în Moldova (4). Poate tocmai această neizbândă l-a îndemnat pe mitropolit să se adreseze la Moscva și să ceară patriarhului de acolo matrițe mai bune decât cele ce puteà să aibă în țara sa.

Cererea lui a fost satisfăcută. Dacă comparăm litera psaltirei slavo-române, care erà tipărită la 11 Aprilie 1680, cu litera Molitvenicului din 1681, vedem că aceasta din urmă se deosebește de cea dintâi; ea a fost prin urmare adusă în cursul anului 1680.

Când anume?

Niște acte păstrate în Arhivele Ministerului de Externe din Moscva ne permit a precizà mai de aproape această dată. Din aceste acte se vede că Ioan Bilevici a făcut în anul 1679 două călătorii la Moscva, sosind acolo întâia oară la 7 Aprilie, a doua oară la 6 Septemvrie, de amândouă dățile cu misiunea din partea voevodului Duca de a propune Țarului să-l accepte pe dânsul ca mijlocitor la încheierea păcii dintre Ruși și Turci. Bilevici pleacă a doua oară din Moscva la 10 Decemvrie 1679. El ajunge dar în Moldova prin Ianuarie 1680 — drumul dela Iași până la Moscva ţineà atunci cam douăzeci de zile, — având la sine «tiparele», pe cari în anul următor Dosofteiu le-a întrebuințat la tipărirea Molitvenicului.

(1) *Bibliografia românească veche*, I, p. 239.

(2) *Ibid.*, p. 237.

(3) *Ibid.*, I, p. 225: «Stancul faurul au lucrat *pecețele* (= matrițele), Vasilii Stavnițchii *tipograf*». Cf. însă nota dela p. 496.

(4) *Ibid.*, p. 222.

Această presupunere ne-o confirmă scrisoarea din 15 August 1679, pe care Bilevici a dus-o din partea lui Dosofteiu patriarhului Ioachim din Moscva și care din norocire ni s'a păstrat în original (1). Prin această scrisoare Dosofteiu roagă pe patriarh să-i trimită tipografia făgăduită «într'un moment fericit» pentru dânsul, probabil cu ocazia misiunii din Aprilie acelaș an a lui Bilevici sau cu ocazia vreunei misiuni mai vechi.

Comunic aici textul și traducerea acestei scrisori foarte importante pentru istoria tipografiilor noastre, adăogând câtevă reflexiuni ce mi-a sugerat cuprinsul ei (2).

† **Иже въ благодати прѣсвятїа и живоначалнїа троици ѡсѣненѡмꙋ, и добродѣтелеи прѣподобїемь изащнѡ ꙋдѡбренномꙋ, и равноаггеломꙋ житїем, апостолѡм единословнѡмꙋ, и въсѣм святим съпричастникꙋ, великѡмꙋ господарю, божїею милостїю, Іѡакимꙋ архїепископꙋ царствꙋющагѡ (3) и богосїаннаго града Мѡскви, и всея Великїа и Малїа и Бѣлїа Россїи, и всея съвернїа (4) страни и помѡрїа, и мнѡгых господарств патрїархꙋ и просвѣтителю, ѿт господа бога въседръжителя просим святыни ти мир, здравїе и спасенїе и многолѣтнѡе пребыванїе, на ꙋтвръждение и съхраненїе церкви православнои христѡвоѣ и ꙋмноженїе таланта благодати.**

Молим ся святости вашеи, пречьсныи ѡтче и милостивыи, да сътвориши съ нами чловѣколюбное милосердїе и послеши нам тѷпографїю, да сътворим себѣ книги, ихже претолковахѡм ѿт грецка и словенска на волоскыи ıазыкъ. Оу нас бо исчезнꙋло ест ꙋченїе книжное, и малѡ их ест иже разꙋмѣжт книжнїи ıазык. Сътвори бога ради любѡв, ıакоже ѡбѣщала ся еси нам въ благополꙋченное врѣмя; ѕѣло бѡ желаем полꙋчити и на въсяк час ѡжидаем ѿт сердца. Сказа бо нам егѡ чьснѡст Іѡан Бѣлавич посел святое ѡбѣщанїе твоея святости, тако рекъщи ıако ваша патрїаршескаа святость рекла еси, послеши нам тѷпографїю цѣлꙋю, съ въсѣмы потребними и нꙋжнимы іструментамы, и съсжды своими, елико

(1) Arhivele Ministerului de Externe din Moscva, cartonul cu «Documente moldovenești și muntenești», No. 43. Vezi un facsimile cu aparat prismatic la planșa No. VI.

(2) Material foarte interesant asupra lui Dosofteiu, scos tot din Arhivele Ministerului de Externe din Moscva, a publicat d-l Silviu Dragomir în *Convorbiri Literare*, an. XLV, No. 10, p. 1131—1143, în articolul «Când și unde a murit mitropolitul Dosofteiu?». La p. 1135 d-l Dragomir citează niște acte cari pomenesc de misiunea lui Bilevici din 1679.

(3) Царствꙋвгѡ din original este o greșeală de copist.

(4) Greșit, in loc de сѣверніа.

сѫт потребнїи. Послѣ теж нам, штче свѧтый, молим сѧ шрꙋк съ притиском иже притискает хартїю на литери, и лѣтери (1) пришлѣте, ѩковими есте дрꙋковали библїю, дробнїи, и среднїи що на ѱалтири и на слꙋжебникы и на еѵаггелїе.

И премилостивый богъ да съхранит вашꙋ патрїаршкꙋю свѧтость, и сподобит тѧ къ славꙋ свою неизреченнꙋю съ свѧтими, амин.

҂зрпз, авгꙋст ѯі,
ꙋ Ꙗсѡх.

† Вашеѧ патрїаршескыѧ свѧтости смиренный Досоѳеи, митрополит молдавскыи, кланаю сѧ и цѣлꙋю свѧтꙋю свѧтѡсти твоеѧ десницꙋ (2).

«Celui de harul preasfintei și de vieață începătoarei Treimi umbrit, și cu frumuseța binefacerilor frumos împodobit, celui cu vieață asemenea îngerilor, celui deopotrivă apostolilor și tuturor sfinților părtaș, marelui domn Ioachim din mila lui Dumnezeu arhiepiscop al împărăteștii și de Dumnezeu luminatei cetăți a Moscvei și a toată Rusia, a celei Mari și a celei Mici și a celei Albe, și a tuturor părților de miazănoapte și a celor de lângă mare, și al multor domnii patriarh și învățător, dela domnul Dumnezeu atotțiitorul cerem pentru Sfinția ta pace, sănătate, mântuire și vieață îndelungată, spre întărirea și păstrarea bisericii dreptcredincioase a lui Hristos și spre înmulțirea talantului hărăzit.

«Mă rog de Sfinția Ta, prea cinstite și milostive părinte, să-ți arăți față de noi mila ta de oameni iubitoare și să ne trimeți o tipografie, ca să ne tipărim cărțile ce le-am tălmăcit din limba grecească și slovenească pe limba moldovenească. Căci la noi învățătura de carte s'a pierdut, și puțini sunt de aceia cari pricep limba cărților. Arată-ți dar, pentru Dumnezeu, dragostea, cum ne-ai făgăduit la vreme fericită; căci dorim foarte s'o căpătăm (3) și în fiecare ceas o așteptăm din inimă. Dumnealui Ioan Bielavici solul ne-a spus doar sfânta făgăduință a Sfinției Tale, zicând așa cum ai zis Sfinția Ta, patriarșe: că ne vei trimete o tipografie întreagă, cu toate cele de trebuință și de nevoie instrumente și cu toate sculele câte sunt de trebuință. Te mai rugăm apoi, Sfinte Părinte, să ne trimeți un șirof (șurup) cu teascul care apasă hârtia pe litere, și litere să ne trimeți, de cele cu cari ați tipărit biblia, mărunte, și de cele mijlocii, cari

(1) Corectat din литери.
(2) Ultimele cinci rânduri sunt scrise de mâna lui Dosofteiu.
(3) Se înțelege tipografia.

sunt pentru psaltire și pentru slujebnice și pentru evanghelie. Și prea bunul Dumnezeu să vă ție pe Sfinția Voastră, patriarșe, și să vă învrednicească de nespusa lui slavă, împreună cu sfinții, amin.

«7187, Avgust 15, în Iași.

«Al Sfinției Voastre, patriarșe, smerit Dosofteiu, Mitropolitul Moldovei, mă închin și sărut sfânta dreaptă a Sfinției Tale».

Literele mijlocii și mărunte de cari vorbește aici Dosofteiu sunt cele întrebuințate de dânsul în Molitvenicul dela 1681 și în Vieața Sfinților dela 1682; în titlul acestei din urmă cărți se văd amândouă felurile. Nu pot ști la ce biblie rusească face aluzie mitropolitul nostru. Cunosc una tipărită la Moscva în 1663, literele acesteia se aseamănă însă numai ca stil și ca mărime cu literele mărunte din cele două tipărituri ale lui Dosofteiu; tăietura este deosebită (1). In acelaș chip se aseamănă litera mijlocie din tipăriturile lui Dosofteiu cu cea din psaltirea lui Simeon Polockij, tipărită la Moscva în 1680 (2), fără să fie însă identică cu aceasta.

Și literele mărunte și cele mijlocii din aceste tipărituri ale lui Dosofteiu se deosebesc în mod esențial de literele tipăriturilor noastre din sec. XVI-lea, cari le sunt cu mult superioare ca frumusețe. Aceste din urmă reprezintă vechile caractere tipografice de origine sârbească, pe când celelalte sunt turnate după caracterele tipografice rusești din sec. XVII-lea, cari au rămas apoi constante în cărțile noastre până la introducerea caracterelor moderne rusești, ale așa ziselor caractere civile (гражданка) în epoca Regulamentului Organic. Intâiașdată au fost adoptate caracterele rusești în Țara-Românească și în Moldova pe timpul lui Mateiu Basaraba și Vasile Lupul, când relațiile dintre Domnii noștri și Țarii ruși începură să devie intime și frecvente. Mateiu Basaraba și Vasile Lupul au adus amândoi material tipografic dela Chiev, din vestita tipografie a lui Petru Movilă. Aceasta ne-o spune întâiu de toate «culegătorul» (словосьставитель) Ioan Glěbkovič în predislovia Molitvenicului slavonesc tipărit de Mateiu Basaraba la 1635 în Câmpulung (3), apoi mitropolitul Varlaam în

(1) A. I. Sobolevskij, Сборникъ снимковъ съ славяно-русскихъ старопечатныхъ изданій С.-Петербургъ 1895, ч. II, XVII вѣкъ, tab. 24.
(2) *Ibid.*, tab. 26.
(3) *Bibliografia românească veche*, I, p. 531.

predislovia «Cărții românești de învățătură» tipărită de Vasile Lupul în Iași la 1643. In aceasta se spune limpede că domnul Moldovei s'a gândit să ceară lui Petru Movilă «tiparul cu toate meșteșugurile câte trebuesc» (1). Culegătorul Ioan Glĕbkovič și tipograful Ioan Cunotovici, care a lucrat Antologhiul slavonesc din 1643 la Câmpulung și Evanghelia învățătoare din 1644 la mânăstirea Dealului, erau Ruși dela Chiev (2). Ei au venit la noi odată cu materialele trimese de Petru Movilă.

O comparație cât de ușoară a cărților ieșite din tipografiile lui Mateiu Basaraba și Vasile Lupul cu cărțile rusești dela Chiev și din celelalte orașe sau mânăstiri ale Rusiei sudvestice din întâia jumătate a secolului al XVII-lea, nu lasă nici o îndoeală asupra legăturii ce există între aceste două feluri de tipărituri. Citez din cele rusești următoarele: Ceaslovul din Chiev dela 1617, Oglinda teologiei (Зерцало богословіи) din Počaev dela 1618, Adunarea în scurt (Собраніе вкратцѣ) din Ugorcy (Galiția) dela acelaș an, Evanghelia cu învățătură din Rahmanovo (Volinia) dela 1619, Cartea despre credință (Книга о вѣрѣ) din Chiev din acelaș an, Cuvântările lui Ioan Gură de Aur din Chiev 1623, Psaltirea din Četvertnja (Volinia) (3) dela 1625, Ceaslovul și Octoihul din Chiev dela 1626 și 1629, Ceaslovul din Kutein (gubernia Mogilev) dela 1632, Evfonija și Trebnicul ale lui Petru Movilă dela 1633 și 1646 (4). In aceste cărți găsim cele trei feluri de litere (mari, mijlocii și mărunte) întrebuințate în cărțile noastre din sec. XVII, cu tăieturi mai mult sau mai puțin asemănătoare. Mai bine se aseamănă literele cele mari și mijlocii, d. p. ale Ceaslovului din Chiev dela 1626 cu ale Cărții românești de învățătură dela Iași 1643 sau ale Evangheliei învățătoare dela Govora 1642 (5).

---

(1) *Ibid.*, p. 140.

(2) Cf. *ibid.*, p. 136: «Ioan Cunotovici, tipograf, Rus» și p. 147: «Ioan Cunotovici, tipograf, Rus, cu ucenicii».

(3) Că tipăriturile din Volinia erau cunoscute Românilor, se vede din predoslovia dela 1635 a lui Glĕbkovič către Mateiu Basaraba, în care cel dintâiu îi zice Domnului: «Prin epistoliile și scrisorile tale, străbătând multe țeri îndepărtate, precum părțile ungurești și cele din Volinia, ai ajuns până la scaunul principatului de Chiev și până la locțiitorul și capul întregii biserici rusești Petru Moghilă, arhiepiscop și mitropolit de Chiev, cerând dela el cu sârguință și cu statornică rugăciune oameni învățați pe de o parte in sfintele scripturi și isteți pe de alta in meșteșugul acesta al tipografiei (*Bibliografia românească veche*, I, p. 531).

(4) Vezi reproduceri din toate acestea în scrierea citată a lui A. I. Sobolevskij.

(5) Evanghelia cu învățătură dela Bălgrad din 1641 are litera veche coresiană.

In Rusia, tipul acesta de caractere chirilice e destul de vechiu. La începutul sec. XVII el erà deplin format; cf. d. p. Evanghelia dela 1606 din Moscva (1). Il găsim chiar în sec. XVI, d. p. în Evanghelia din Vilno dela 1575 și în Apostolul din Moscva dela 1564 (2). Este tipul născut din semiunciala colțuroasă rusească a sec. XV și XVI, pe când tipul nostru și cel sârbesc au ieșit din semiunciala rotundă bulgaro-sârbească din sec. XIV și XV (3).

Caracterele noastre tipografice din sec. XVII nu se găsesc înainte de acest secol la nici un alt popor decât la Ruși. Noi nu le-am putut împrumutà decât dela dânșii (4).

Scrisoarea lui Dosofteiu dela 1679, care mi-a dat motiv să stabilesc acest fapt, este interesantă și din alte puncte de vedere.

Intâiu, ea ne arată că pe la sfârșitul sec. XVII Moldovenii începuseră să privească la Moscva, așà zisă «a treia Romă», ca la un izvor de lumină și putere.

«Că și dela Moscvă lucească lucoare,
Intinzând lungi raze și bun nume supt soare»

zice însuș Dosofteiu în «stihurile moldovenești» cu cari proslăvește pe patriarhul Ioachim în Paremiile din 1683 (5). Având astfel de idei, înțelegem prea bine de ce la 1684 Moldovenii l-au trimes tocmai pe dânsul, ca să închine țara împăratului din Moscva.

Al doilea, ea ne arată că cunoștința limbii slave bisericești scăzuse mult în Moldova pe vremea lui Dosofteiu. «Puțini sunt cei ce

(1) A. I. Sobolevskij, *op. c.*, tab. 1.

(2) S. L. Ptašickij (Ptaszycki), Сборникъ снимковъ съ славяно-русскихъ старопечатныхъ изданий, ч. I, XV и XVI вѣкъ, С.-Петербургъ 1895, tab. 16 și 17; E. Th. Karskij, Очеркъ славянской кирилловской палеографіи, Варшава 1901, p. 174.

(3) Cei ce nu cunosc aceste feluri de scriere chirilică, pot să-și facă o idee de semiunciala rusească din publicația prof. A. I. Sobolevskij, Палеографическіе снимки съ русскихъ рукописей XII—XVII вѣковъ, С.-Петербургъ 1901, tab. XVII (1485), XX (1602) și urm., iar de semiunciala bulgaro-sârbească din scrierea prof. P. A. Lavrov, Палеографическіе снимки съ югославянскихъ рукописей болгарскаго и сербскаго письма, вып. I, XI—XIV в. (ediția institutului arheologic din St. Petersburg, epuisată). Modele mai puține și în dimensiuni mai mici sunt în Paleografia citată a lui E. Th. Karskij.

(4) Pentru cei ce nu pot să vadă publicația epuisată a lui Sobolevskij și Ptaszycki, am reprodus câte o pagină din evanghelia dela 1606 și din ceaslovul dela 1626 (planșele No. I și II). Planșele de sub No. III, IV și V, reproduse din Bibliografia românească veche, p. 15 și 124, și din Cazania lui Varlaam dela 1643, f. 286, arată deosebirea dintre caracterele nouă și vechi românești.

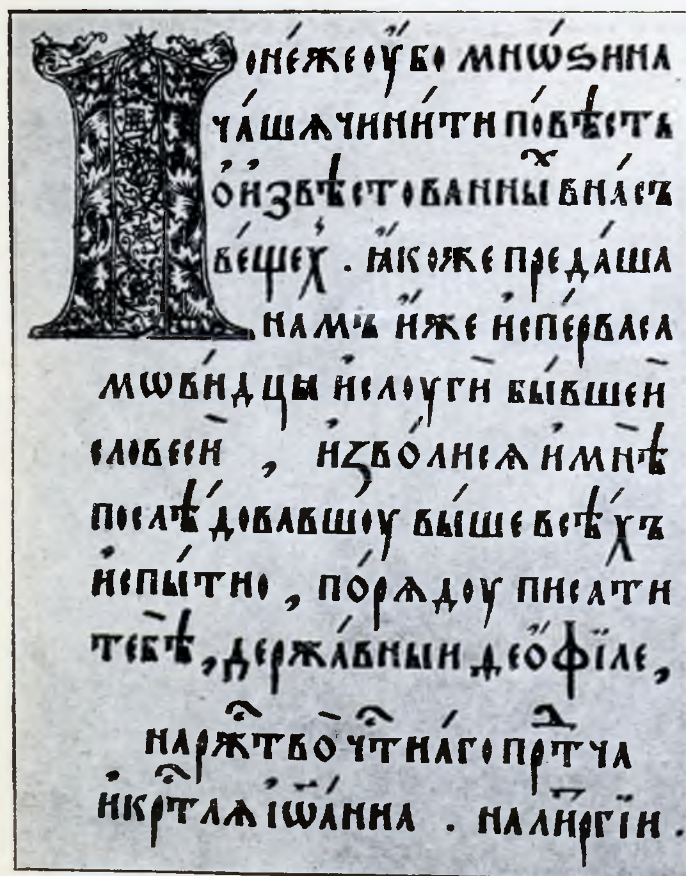
(5) *Bibliografia românească veche*, I, p. 268—269.

pricep limba cărților» înseamnă la dânsul că puțini mai pricepeau slovenește. «Invățătura de carte», despre care el spune că dispăruse, este învățătura de carte slovenească. Această împrejurare l-a și îndemnat să traducă în românește cărțile bisericești, din grecește și slovenește.

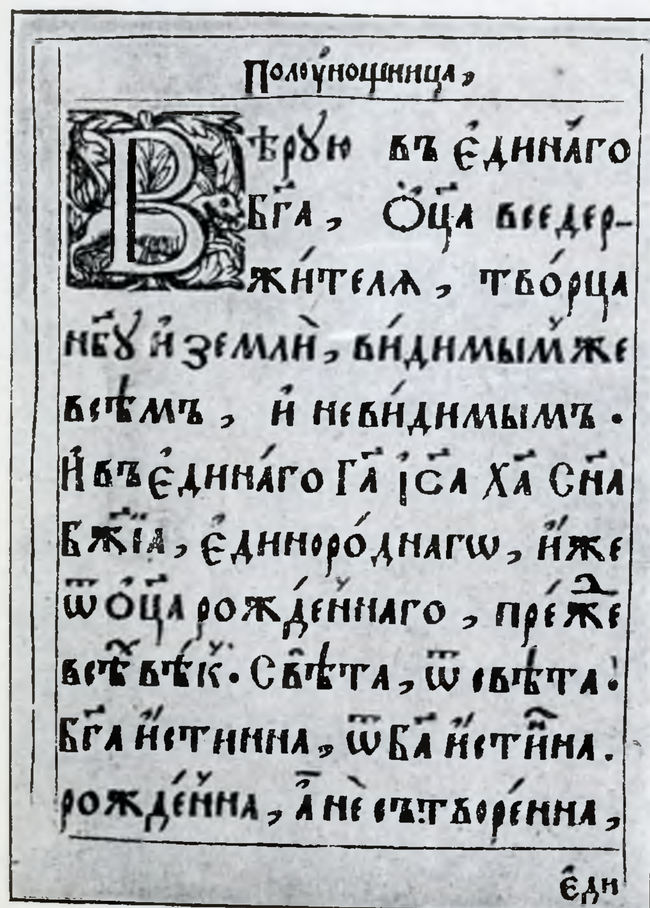
Scrisoarea lui Dosofteiu este interesantă, în sfârșit, prin câțivà termini privitori la arta tipografică: **tipografie** (în alte texte se zice *tiparniță*, rar *tiparnie* după polon. *drukarnia)*, **istrument** (din polon. *instrument)*, **şruv** (cf. polon. *szruba, szróba,* din germ. *Schraube,* saxon. inf. *Schruve)*, **litere** = slove (din polon. *litera)*, slav. **pritisk** = teasc (cf. rus. subst. притискъ și vb. притискать), slav. *drukovati* = a tipărì (din polon. *drukować*, germ. *drucken*; cf. дрЅковати în epilogul Evangheliei învățătoare dela 1644, *Bibliogr. rom. veche,* I, p. 146). Terminii rusești de origine polonă ne duc, ca și forma literelor din sec. XVII, la Chiev, unde Moldoveanul Petru Movilă desvoltà o activitate binefăcătoare nu numai pentru patria lui adoptivă, ci și pentru țara lui de baștină (1).

---

(1) Alți termini interesanți privitori la arta tipografică se găsesc într'un registru de aparate tipografice trimese din Moscva lui Dosofteiu, publicat în traducere română după Акты историческіе, tom. V, de epp. Melchisedec în Uricariul, III (1853), p. 102—104, și reprodus în revista bisericească «Candela» din Cernăuți, an. 1885, p. 476—477. Neavând ediția originală la îndemână, nu pot insistà asupra acestui registru. Din cuprinsul lui reiese însă că, pe lângă altele, i s'a trimes lui Dosofteiu și o mare cantitate de litere turnate, căci se vorbește acolo de «10 puduri de litere de cositor» (un *pud* rusesc are 40 de *funți* nemțești). Se poate dar ca sub «tipare» să se înțeleagă în scrisoarea lui Dosofteiu *literele turnate*, nu *matrițele*. Data registrului: 1679, Dec. 16 concordă cu datele scoase de mine din alte izvoare.

Понеже оубо мнѡзи на
чаша чинити повѣсть
о извѣстованных в насъ
вещех. ꙗкоже предаша
намъ иже исперваса
мовидцы и слоуги бывшеи
словеси , изволисѧ и мнѣ
послѣдовавшоу выше всѣхъ
испытно , порѧдоу писати
тебѣ, державныи деофіле,
на ржтво чтнаго пртча
и кртлѧ іѡанна . на литргіи.

Tetraevangheliul tipărit la Moscva de Onisim Radiševskij la 1606.
(Pagină redusă și micșorată).

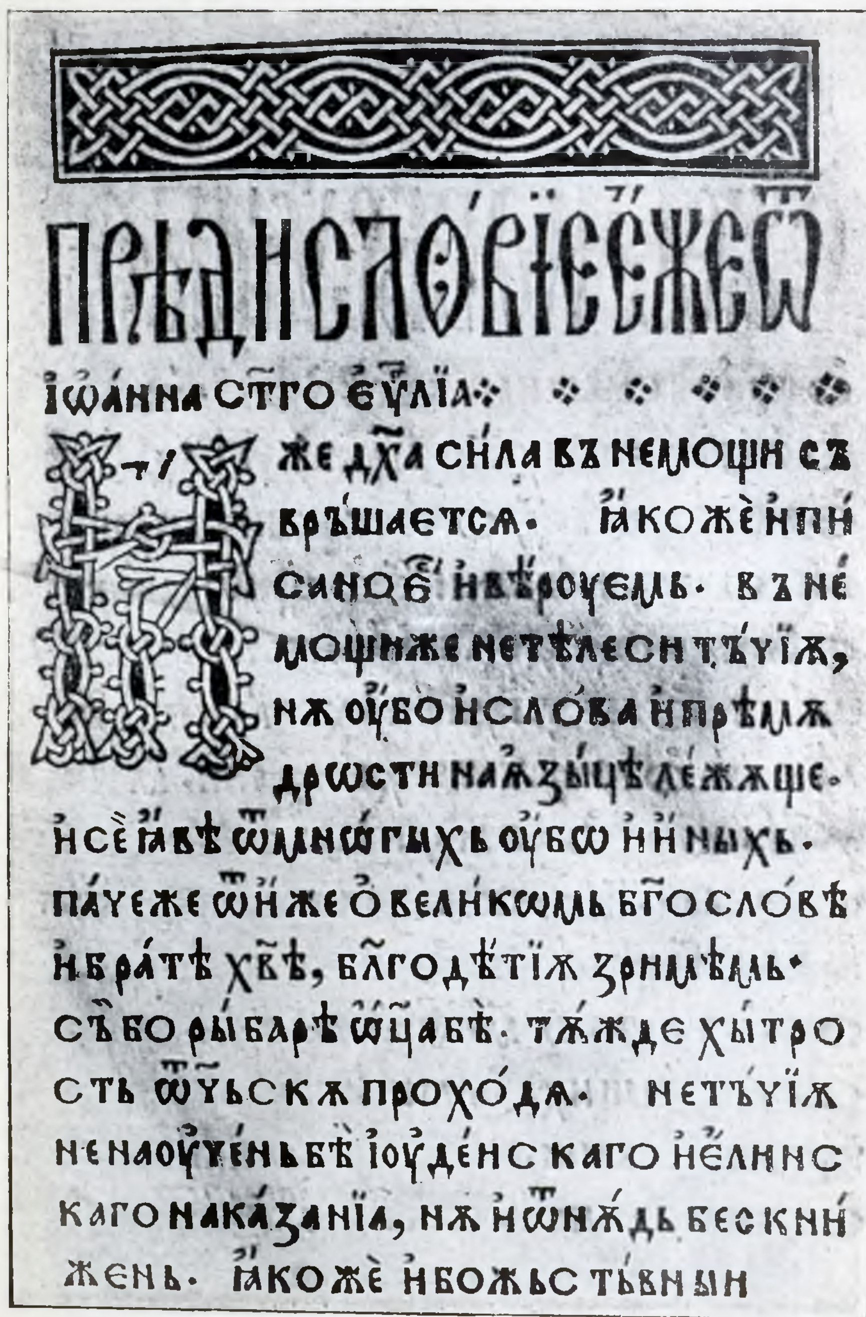

Полѹнощница.

Вѣрую въ єдинаго
Бга, Оца вседер-
жителя, творца
нбу и земли, видимымже
всѣмъ, и невидимымъ.
И въ єдинаго Га Іса Ха Сна
Бжія, єдинороднаго, иже
ѿ Оца рожденнаго, преже
всѣх вѣк. Свѣта, ѿ свѣта.
Бга истинна, ѿ Бга истинна.
рожденна, а не сътворенна,

єдин

Ceaslovul tipărit la Chiev de Timothej Aleksandrovič la 1626.
(Pagină micșorată).

ПРѢДИСЛОВІЄ ЄЖЕ Ѡ

ІѠАННА СТГО ЄѴЛІА

И ЖЕ ДХА СИЛА ВЪ НЕМОЩИ СЪ
ВРЪШАЄТСѦ. ІАКОЖЕ И ПИ
САНО ИВѢРОУЄМЬ. ВЪ НЕ
МОЩИ ЖЕ НЕТѢЛЕСНТЪУІѪ,
НѪ ОУБО ИСЛОВА И ПРѢМѪ
ДРОСТИ НАМЪ ЗЫЦѢ ЛЕЖѪЩЕ.
И СЕ ІАВѢ ѾМНОГЫХЬ ОУБО ИНЫХЬ.
ПАЧЕЖЕ ѾНЖЕ Ѡ ВЕЛИКОМЬ БГОСЛОВѢ
И БРАТѢ ХВѢ, БЛГОДѢТІѪ ЗРИМѢМЬ.
СЪ БО РЫБАРѢ ѾЦАБѢ. ТѪЖДЕ ХЫТРО
СТЬ ѾЧЬСКѪ ПРОХОДА. НЕТЪЧІѪ
НЕНАОУЧЕНЬ БѢ ІОУДЕИСКАГО ИЕЛИНС
КАГО НАКАЗАНІА, НѪ ИѾНѪДЬ БЕСКНИ
ЖЕНЬ. ІАКОЖЕ И БОЖЬСТЬВНЫИ

Evangheliarul slavonesc tipărit de Macarie la Târgoviște în 1512.
(Pagină micșorată).

шин лвн кꙋ дпиеꙋ лвеч, лꙋдѣнд пре дпие ...
ꙋнѫ кꙋтатѫ ши кꙋ дꙋхꙋ лви сфѫнт, акмꙋ
ши пꙋрꙋрѣ ши лвечии вечило,
амин

ЛВЪЧЪТꙋРѪ ЛДꙋМІНЕКА АПАТРА
асфынтꙋлꙋи пост. Еѵліе,
мнезѣꙋ каете пꙋрꙋрѣ нзвофиинд лкꙋ
ръ тъцеи, ш апърат валѫ мат ѣ са,
нꙋ нꙋ май чело лъсто ниич, чи ши че
ло нидъстониии, ши клоунь врач прѣ
л целеат връчиоаци тоатѫ лꙋрꙋрѣ лтрꙋ ши
мени, чело орби лꙋмина чещин лꙋмн ледатѣ
овазѫ, іарѫ дентрꙋ алалци кꙋ оу ...ьит дра
чіи гоніа, кꙋм ши дентрꙋ чест фечор де кари
ле мъртꙋрисеще акмꙋ Еѵліа. дела Марко,
зачало. м
Ввремѣ аче, венитаꙋ
о аре чине дентрꙋ нърод
кътрѫ Іс, ши зисе, л
въцъторюле адꙋсам фечорꙋ мієꙋ
кътрѫ тине авѫнд дꙋхъ мꙋт,
ши кѫндꙋ апꙋкѫ арꙋнкѫ пре є
шин

Evanghelia învățătoare tipărită la Govora în 1642.
(Pagină micșorată).

Ла ді Дꙋминикъ. єпѕ.

кємжн. лꙋкрꙋ каачела маре ши неаꙋѕнтъ.
ноаж ѡсениднцилоръ фечорилоръ лꙋи адамъ.
маре ноѧтж фжкꙋ дмѕъꙋ кꙋфіюль съꙋ. ши
лакаса са некємж, ладꙋлчаца лчѣ нетрекꙋтж
ши несвършнтъ. ши ласаціꙋа ши бинеле чель
вѣчникъ непорꙋнчи. кꙋмъ спꙋне ноаж свънта
єѵліє деастжзи.

Єѵліє Маѳеи, зач: пд.

исе домнꙋль пилда а
честа. асамънжсе ѧ
пжрьціа черюлꙋи оу
нꙋи ѡмъ ѧпъратъ, че
фжкꙋ ноꙋѧтж фіи
лꙋи съꙋ, ши тремисе слꙋџиле са
ле съкїеме кемаціи ланоꙋѧтж,
ши ноꙋвроуржсъ віе. ши иаржтре
мисе алте слꙋџи дегржи, спꙋне
ци кемацилоръ. кънтж шепъцꙋ
міеꙋ нетегата. вициеи міеи ши
алте ѧгржшєте, съмтъ џꙋнгєт
ши тоате гата. веници ланоуѧ
тж

Cazania lui Varlaam tipărită la Iaşi în 1643.
(Pagină micşorată).

Scrisoarea mitropolitului Dosofteiu din 15 August 1679.